

* RECENZIE *

Na margo práce Ivana Dorovského "Balkánské meziliterární společenství"

Pri završovaní medzinárodného seriálu Osobitné meziliterárne společenstvá 1 - 6, ako aj knihy Svetová literatúra perom a dlátom, pripravenej a vydanej i na základe materiálov, zanechaných predčasne zosnulým spoluautorom Ludvíkom Korkošom roku 1993 ma pozitívne vzrušila nová a v určitom zmysle nečakaná knižka Ivana Dorovského Balkánské meziliterární společenství (1993), ktorá sa zhodou okolností v tom istom roku objavila v Brne.

Kniha ma neprekvapila preto, že by bola mimo sféry autorovho odborného záujmu. Ved' o Ivanovi Dorovskom je známe, že problematike nielen literárnej balkanistiky, ale aj balkanistike v širšom zmysle slova sa venuje už mnoho rokov. Ivan Dorovský bol totiž nie formálnym, ale predovšetkým tvorivým iniciátorom už štvrtého brnenského medzinárodného sympózia o balkanistike uskutočneného v tomto roku, pravda, v jej širšom a všeobecnejšom ponímaní, teda včítane jazyka, dejín, etnografie a pod. Prekvapila ma však skutočnosť, že Dorovský sa tak pohotovo, záväzne a všestranne dokázal napojiť na novú metódu interpretácie meziliterárnych společenstiev, ktoré ako tvorivý autor síce organicky a podnetne, ale predsa len na iný spôsob rozvíjal.

Balkanistickou tematikou sa doteraz I. Dorovský prezentoval v druhom (1991) a piatom zväzku Osobitných meziliterár-

nych společenstiev (1992), ktorý vyšiel k 11. medzinárodnému zjazdu slavistov práve u nás v Bratislave. Obidve uvedené štúdie nesvedčia o Dorovskom ako o "náhodilom" špecialistovi, a to nielen na problematiku literárnej balkanistiky, ale aj na hlboký a všestranný výklad meziliterárnych společenstiev vôbec. Práca vydáva presvedčivé svedectvo o schopnosti autora odkrývať vždy nové a nové stránky meziliterárnych společenstiev ako kategórií, ktoré v poslednom období prezentujú meziliterárny proces ako literárnohistorický jav smerujúci od národnej k svetovej literatúre. Ide tu teda o zjavné úsilie formulovať, a tým aj teoreticky konkretizovať nové pojmy a kategórie literárneho historizmu v novom a konkrétnejšom (meziliterárnom) chápaní a výklade.

Pri recenzovanej práci Ivana Dorovského si veľmi dôrazne uvedomujeme, že ona je vedeckým prínosom nielen pre výklad balkanistiky, ale svojím zovšeobecňujúcim dosahom prispieva aj k vedeckému dotváraniu inovovaného, respektíve nového literárneho historizmu, ktorý sa už neuspokojuje s doteraz prevládajúcimi národnoliterárnymi dimenziami, ale ktorý jednak hypoteticky a jednak dôsledne nastolí uje kritériá vyššieho radu, tzv. nadnárodného, resp. meziliterárneho typu. Spolu s Dorovským sa teda dostávame do oblasti

nového odvetvia literárnej vedy, doteraz iba predbežne pomenovaného ako medziliterárny proces literárnych dejín.

Trúfame si urobiť tento odvážny krok v rámci širšie chápanej literárnej vedy, ktorá na vyšší piedestál myslenia o literatúre stavia pojem konečnej literárnohistorickej jednotky - SVETOVEJ LITERATÚRY. Robíme tak preto, lebo toto nové odvetvie literárnej vedy prekračuje jej doterajšie hranice či obmedzenia tým, že má vlastné, osobitné metodologické atribúty, akými sú osobitný predmet, cieľ a nakoniec aj metóda skúmania.

Dorovský uvedenú meradlá či kritériá hodnotenia medziliterárnych spoločností či medziliterárneho procesu takto nepomenúva. Avšak vedeckou analýzou medziliterárnych spoločností balkánskych literatúr, formulovaním ich jednotlivých zložiek či komponentov, ale aj chápaním metodologických postupov ich rozboru a zovšeobecnenia priamo smeruje k ich osobitnej systémovosti, a to ako zvláštnych javov literárneho pohybu prekračujúceho rozmery a kompetencie doteraz dominujúceho systému a vývinu v rámci hierarchicky zdôrazňovanej jednotky - národnej literatúry. Národná literatúra sa doteraz neustále a záväzne interpretovala a vlastne aj interpretuje ako najdôležitejšia literárnohistorická a teda vedecky "vrcholová" dejinná jednotka. Odtiaľ pochádza spochybňovanie obsahu pojmu svetová literatúra, ktorý sa síce občas objavuje, ako vedecky neuchopiteľný, čo inými slovami znamená, že objektívne či vedecky vlastne neexistuje a ak aj, tak len ako neskutočný, pretože nediferencovateľný a nedefinovateľný jav.

Som presvedčený, že Ivan Dorovský svetovú literatúru takto chápe, pretože ona je predmetom jeho historicko-teoretického systému a odbornej interpretácie. O tom svedčí aj jeho kniha *Balkánské medziliterár-*

ní spoločností, ktorá už svojím názvom, ale aj obsahom a jednotlivými svojimi zložkami, abstrakciami, ako aj metodickými postupmi i mnohými literárnohistorickými závermi priamo či nepriamo osvedčuje realnosť spomínaných, ale aj iných javov medziliterárneho procesu.

Deje sa to nielen v oblasti medziliterárnych spoločností, ktoré autor konkrétne dokumentoval zistenými závermi tak vo svojich doteraz publikovaných štúdiách, ako aj súhrne a syntetizujúco v recenzovanej knihe, ale aj v osobitnej doteraz síce nepublikovanej štúdií, analyzujúcej mediteránnosť. Ide o fenomén charakteristickej či už pre balkánske medziliterárne spoločnosti alebo pre medziliterárne centrizmy balkánskych literatúr. Rozdiel medzi dvoma uvedenými pojmami nie je principiálny. Je to iba spresnenie predmetu skúmania na rovine všeobecného na jednej strane a konkrétneho na strane druhej, resp. na rovine celku a na rovine jeho častí. Vyžaduje si to diferenciáciu kritérií ďalšieho a teda dôslednejšieho a detailizujúceho skúmania. Zatiaľ čo pojem medziliterárne spoločenstvo je širší a teda menej konkrétny a tým aj menej závažný pre zovšeobecnenie, pojem medziliterárny centrizmus je konkrétnejší, presnejší, a preto má v mnohom aj praktický význam. Dorovského úvaha, ktorá bude uverejnená v publikácii venovanej medziliterárnym centrizmom balkánskych literatúr, môže mať preto na osobitný fenomén medziliterárnosti špecifickejší, detailnejší vedecký pohľad. Aj to je dôvod, prečo nepokračujeme v priamom rozvíjaní medziliterárnych spoločností, ale pri skúmaní konkrétneho a špecificky vymedzeného historického procesu ho zamieňame operatívnejším medziliterárnym centrizmom, ktorý uprednostňuje determinanty konkrétnejšieho geografického charakteru.